

Η Ελλάδα και η διπλωματία της λαθρομετανάστευσης

Δρ. Ευάγγελος Βενέτης

Ισλαμολόγος - Ειδικός σε θέματα Μέσης Ανατολής

e.venetis@yahoo.com

Το σημερινό φαινόμενο της λαθρομετανάστευσης Μουσουλμάνων από την Ασία και την Αφρική στην Ευρώπη δεν είναι καινούριο. Είναι όμως σπάνιο σε μέγεθος και δυναμική αλλά και τρόπο εκδήλωσης, δεδομένου ότι η μετακίνηση λαμβάνει χώρα σχετικά ανώδυνα και αθόρυβα, συγκριτικά με άλλες εποχές, όταν χαρακτηριζόταν από επώδυνες, χρόνιες και εκτεταμένες πολεμικές συγκρούσεις.

. Η εν λόγω μετακίνηση πληθυσμών, ωθούμενη από οικονομικά, κλιματολογικά και πολιτικά αίτια, συμβαίνει συνέχεια αλλά περνά απαρατήρητη, όταν είναι μικρού μεγέθους, διότι τότε δεν έχει εμφανείς αλλαγές για την κοινωνία υποδοχής τους. Κύριο χαρακτηριστικό αυτών των μετακινήσεων είναι η αυξομείωση της ροής των μεταναστών ανά δεκαετία, αιώνα και εποχή. Παράλληλα στο φαινόμενο της μετανάστευσης συνυπάρχουν οι έννοιες του νομαδικού και αστικού τρόπου ζωής.

Η μετακίνησή τους από την χώρα προέλευσης στην χώρα προορισμού, πέραν του παράνομου χαρακτήρα της, συνιστά μία διαφορετική και εν πολλοίς άγνωστη για το ευρύ κοινό πραγματικότητα που βιώνουν οι μετανάστες. Η ανθρωπιστική διάσταση της μεταναστευτικής τραγωδίας έχει κυρίως περιορισθεί, και αυτό σε μικρό βαθμό, σε επίπεδο μελέτης και παροχής βοήθειας από το ελληνικό κράτος και ανθρωπιστικές οργανώσεις. Ωστόσο, κύριο επιχείρημα του παρόντος άρθρου είναι το ότι το φαινόμενο της λαθρομετανάστευσης πρέπει να αναδειχθεί από την Ελλάδα και άλλες ενδιαφερόμενες ευρωπαϊκές χώρες σε διακρατικό διμερές επίπεδο, ως καίριο ζήτημα πολιτιστικής διπλωματίας.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση

Το ζήτημα της λαθρομετανάστευσης έχει απασχολήσει τα διάφορα θεσμικά όργανα της ΕΕ κατ' επανάληψη και σε τέτοιο βαθμό (συνθηκών, συνεδρίων κλπ.) ώστε δεν χρειάζεται να αναλυθεί περισσότερο το εν λόγω ζήτημα επί του παρόντος. Αξιοσημείωτο ωστόσο είναι το ότι η δραστηριοποίηση των θεσμικών οργάνων της ΕΕ εστιάζεται στο ζήτημα από άποψη ανθρωπιστική και γεωπολιτικής ασφάλειας. Κύριος στόχος της πολιτικής-διπλωματικής δραστηριοποίησης της ΕΕ είναι η συστηματοποίηση και συντονισμός των χωρών μελών της ΕΕ στην αντιμετώπιση του φαινομένου κυρίως εντός αλλά και εκτός της επικράτειας της ΕΕ. Η εν λόγω εσωτερική-εξωτερική διάσταση

της αντιμετώπισης της λαθρομετανάστευσης ενέχει την ενεργοποίηση της διμερούς διπλωματίας κάθε κράτους-μέλους της ΕΕ, το οποίο αντιμετωπίζει οξύ πρόβλημα συσσώρευσης λαθρομεταναστών στην επικράτειά του, με τις χώρες προέλευσης των ανωτέρω λαθρομεταναστών.

Η Συνθήκη Δουβλίνο ΙΙ έθεσε το γενικό πλαίσιο επαφής με τις χώρες προέλευσης των λαθρομεταναστών με στόχο την απέλαση των λαθρομεταναστών στις πατρίδες τους. Ο εν λόγω στόχος απέχει πολύ από την θεωρία στην πράξη. Παρά το γενικό θεσμικό πλαίσιο, παραμένουν πολλές ασαφείς, δυσχέρειες και αντιξοότητες στην υλοποίηση των προβλεπομένων αλλά και την αντιμετώπιση απρόβλεπτων παραγόντων κατά την διαδικασία ταυτοποίησης, κράτησης και κατόπιν απέλασης όσων απελαύνονται. Τα προαναφερθέντα κενά δράσης πρέπει να πληρωθούν και σε αυτή την περίπτωση καλείται η χώρα μέλος της ΕΕ να προσεγγίσει διμερώς τις χώρες προέλευσης των λαθρομεταναστών για να βρεθεί η κοινή οδός στην αντιμετώπιση του προβλήματος.

Σε αυτό πλαίσιο οι χώρες του Ευρωπαϊκού Νότου είναι εκείνες οι οποίες καλούνται να προβούν στην ανωτέρω κίνηση, διότι αποτελούν την πρώτη γραμμή στην μάχη της λαθρομετανάστευσης και την ακριτική πλευρά της Ευρώπης η οποία βρίσκεται στο επίκεντρο της λαθροδιακίνησης προς τον εύπορο Βορρά της ΕΕ. Και έως τώρα η Ισπανία και Ιταλία έχουν δραστηριοποιηθεί σε ικανοποιητικό βαθμό. Αντίθετα η Ελλάδα έχει μείνει αρκετά πίσω σε αυτό τον τομέα με τα πρώτα ουσιαστικά βήματα να εκτυλίσσονται πρόσφατα.

Η Ελλάδα

Με δεδομένη την ειλημμένη πρωτοβουλία των κινήσεων από πλευράς Ισπανίας και Ιταλίας, η Ελλάδα χρειάζεται να συνεχίσει, να εντείνει και να συστηματοποιήσει την συνεργασία της με τις δύο χώρες της ΕΕ για την ανταλλαγή πληροφοριών, εμπειρίας και τεχνογνωσίας. Ο συντονισμός της Ελλάδας με τις δύο αυτές χώρες θα σημάνει την ταχεία βελτίωση της ελληνικής κρατικής μηχανής σε διάφορα θέματα με κύριο εκείνο της προσέγγισης των χωρών προέλευσης των λαθρομεταναστών.

Με δεδομένο το γενικότερο έλλειμμα της ΕΕ στον προαναφερθέντα τομέα, ο ανωτέρω συντονισμός αναμένεται να ωφελήσει όχι μόνο την Ελλάδα αλλά και τις άλλες δύο χώρες, διότι ο συντονισμός αυτός θα δώσει νέα δυναμική στην συνεργασία τους προκειμένου να ενισχύσουν τόσο την άμυνά τους όσο και την διπλωματίας τους στις επαφές τους με τις χώρες προέλευσης.

Σε αυτό το πλαίσιο θα ήταν σημαντική και χρήσιμη η σύσταση ενός σχεδίου επαφής με την Ισπανία και την Ιταλία ανά εξάμηνο προκειμένου να υλοποιηθούν

συμφωνίες και να δομηθεί νέο πλαίσιο στόχων αναφορικά με την συνεννόησή τους με τις χώρες προέλευσης, όπως καταφαίνεται παρακάτω. Παράλληλα ωστόσο η Αθήνα χρειάζεται να δραστηριοποιηθεί άμεσα και δραστικά στο ζήτημα τις διμερούς πολιτιστικής διπλωματίας με τις χώρες προέλευσης των λαθρομεταναστών που κρατούνται στα κέντρα κράτησης στην ελληνική επικράτεια.

Η διμερής πολιτιστική διπλωματία της Ελλάδας

Η πρόταση για διπλωματική προσέγγιση των χωρών προέλευσης από την Ελλάδα σε διμερές επίπεδο απορρέει από την ανάγκη επίλυση οξέων προβλημάτων που έχουν διαμορφωθεί εντός της ελληνικής επικράτειας από την παρουσία λαθρομεταναστών. Τα προβλήματα αυτά έχουν διπλή διάσταση, αφενός αφορούντα την ελληνική πολιτεία και κοινωνία σε επίπεδο οικονομικό, κοινωνικό, ασφάλειας και ανθρωπιστικό, αφετέρου τους ίδιους τους λαθρομετανάστες, άρα και τις χώρες προέλευσής τους, σε επίπεδο κυρίως ανθρωπιστικό αλλά και ασφάλειας.

Αναπόφευκτα η παρουσία παράνομων, όπως και νόμιμων, υπηκόων ξένων κρατών στην Ελλάδα αποτελεί θέμα διπλωματικής διακρατικής προσέγγισης. Αν και οι χώρες προέλευσης μέχρι τώρα δεν έχουν επιδείξει ενδιαφέρον για την ανάδειξη του εν λόγω ζητήματος εναπόκειται στην Ελλάδα, ως χώρα υποδοχής, να αναλάβει την πρωτοβουλία των κινήσεων σε αυτό το θέμα.

Στόχοι

Σε επίπεδο στόχων, η πρωτοβουλία εκ μέρους της ελληνικής πολιτείας προτείνεται να θέσει συστηματικά ως στόχους αφενός την απέλαση-επαναφορά λαθρομεταναστών στις χώρες προέλευσής τους, αφετέρου την ανάπτυξη συνεργασίας σε επίπεδο πληροφοριών για την αντιμετώπιση της λαθροδιακίνησης.

Αναφορικά με το ζήτημα της απέλασης και επαναφοράς ενός κρατούμενου λαθρομετανάστη στην χώρα προέλευσής του, αφού έχει περάσει το στάδιο της ταυτοποίησης και επιθυμεί τον επαναπατρισμό του, η ελληνική πλευρά θα πρέπει να είναι σε θέση να επιταχύνει την διαδικασία απέλασης σε συνεργασία με την χώρα προέλευσης.

Η Ελλάδα αντιμετωπίζει οξύτατο πρόβλημα διαχείρισης του μεγάλου όγκου των κρατούμενων λαθρομεταναστών λόγω, αφενός εγγενών αδυναμιών του ελληνικού συστήματος, αφετέρου της διαρκούς εισροής περισσότερων λαθρομεταναστών στην

ελληνική επικράτεια. Παράλληλα με την βελτίωση των εγγενών αδυναμιών η Ελλάδα θα πρέπει να επιδιώξει ενεργά την ουσιαστική συνεργασία των χωρών προέλευσης.

α) Τα κέντρα κράτησης

Βασικός τομέας συνεργασίας είναι τα κέντρα κράτησης. Στην ελληνική επικράτεια τα κέντρα κράτησης αντιμετωπίζουν κατά την ταυτοποίηση των κρατουμένων το πρόβλημα της διασταύρωσης πληροφοριών. Παρά την πρόοδο που έχει επιτελεστεί, πιο πολλές ενέργειες πρέπει να γίνουν προς αυτήν την κατεύθυνση από την πλευρά των διπλωματικών αποστολών των χωρών προέλευσης στην Ελλάδα. Θα πρέπει να καταστεί σαφές στις χώρες προέλευσης ότι είναι υποχρεωμένες να συνεργαστούν με την Ελλάδα για την αντιμετώπιση των προβλημάτων των δικών τους υπηκόων. Σε αυτό το πλαίσιο οι διπλωματικές αποστολές των χωρών προέλευσης χρειάζεται να ιδρύσουν ειδική και ευάριθμη υπηρεσία εντός των πρεσβειών τους για την αποτελεσματική συνεργασία τους με την ελληνική πλευρά.

Παράλληλα θα ήταν σημαντική κίνηση η ίδρυση κέντρων κράτησης-υποδοχής στις χώρες προέλευσης των λαθρομεταναστών, αφού αυτοί έχουν απελαθεί από την Ελλάδα. Με αυτό τον τρόπο το πρόβλημα θα μοιραστεί και στις δύο πλευρές με την χώρα προέλευσης να είναι σε θέση να προσφέρει την οφειλόμενη άμεση αρωγή στους δικούς τις υπηκόους με τον πιο ταχύ και αποτελεσματικό τρόπο. Η Ελλάδα έχει την τεχνογνωσία για μία τέτοια προσπάθεια και εναπόκειται στην ελληνική πλευρά να πείσει και να πιέσει πολιτικά τις χώρες προέλευσης να συμφωνήσουν σε ένα τέτοιο μέτρο. Σε αυτό το πλαίσιο η συνάντηση μεταξύ του Ελληνικού Ινστιτούτου Στρατηγικών Μελετών (ΕΛΙΣΜΕ) και της Εθνικής Σχολής Δημόσιας Πολιτικής της Κυβέρνησης του Πακιστάν που έλαβε χώρα στις 5 Δεκεμβρίου στην Αθήνα συνέβαλε προς αυτή την κατεύθυνση.

β) Αντιμετώπιση της λαθρομετανάστευσης σε επίπεδο πληροφοριών

Τόσο η ελληνική πλευρά όσο και οι χώρες προέλευσης έχουν όφελος από μία μελλοντική συνεργασία τους στο θέμα της αντιμετώπισης της λαθροδιακίνησης. Λόγω του κοινωνικού χαρακτήρα της λαθρομετανάστευσης και της ιδιαίτερης προσωπικής σημασίας του για τον λαθρομετανάστη αλλά κυρίως του παράνομου χαρακτήρα της, το φαινόμενο δομείται υπό τον πέπλο μυστικότητας σε όλα τα στάδια της λαθροδιακίνησης. Συνεπώς για να τεθεί η βάση για την αντιμετώπιση του εν λόγω φαινομένου απαιτείται τουλάχιστον η συνεργασία της χώρας προέλευσης και της χώρας υποδοχής σε επίπεδο πληροφοριών.

Ασφαλώς είναι απαραίτητη η συνεργασία και των χωρών διαμετακόμισης, ως ενδιάμεσων στόχων σε αυτή την διαδικασία. Ωστόσο επί του παρόντος η τελευταία παράμετρος δεν καθίσταται εφικτή πολιτικά λόγω ανεπάρκειας επαρκών αποδεικτικών στοιχείων, έλλειψης πολιτικής βούλησης από τις χώρες διαμετακόμισης αλλά και από την ίδια την ΕΕ.

Αντίθετα η συνεργασία της Ελλάδας με τις χώρες προέλευσης είναι εφικτή υπό προϋποθέσεις, με κύρια την πολιτική στήριξη της εν λόγω διαδικασίας από την ΕΕ. Ωστόσο εναπόκειται στην βούληση και το σφρίγος της ελληνικής πολιτείας να επιδιώξει την επίτευξη ενός τέτοιου στόχου σε πολλαπλά επίπεδα και με καίρια διάσταση στην διασφάλιση της εθνικής και διεθνούς ασφάλειας σε εποχή αύξησης του φαινομένου των ασύμμετρων απειλών μέσω των δικτύων λαθρομετανάστευσης.

Μείζον πρόβλημα στην σύσφιξη της συνεργασίας μεταξύ της χώρας προέλευσης και υποδοχής είναι η απουσία επισήμων εγγράφων των λαθρομεταναστών. Λόγω έλλειψης επισήμων εγγράφων η ταυτοποίηση και η σχέση του κρατούμενου με την χώρα προέλευσης διευκολύνεται και αποδεικνύεται μέσω της γνώσης της γλώσσας αλλά και του πολιτιστικού προφίλ των κρατουμένων. Η εν λόγω διαδικασία αποτελεί έναν ακόμη τομέα στον οποίο η ελληνική πολιτεία πρέπει να οργανωθεί σε εσωτερικό επίπεδο.

Παράλληλα η συλλογή, επεξεργασία και συστηματοποίηση των πληροφοριών για τον κάθε λαθρομετανάστη είναι σημαντική και εφικτή με την διασφάλιση της περαιτέρω συνεργασίας διεθνών ανθρωπιστικών οργανώσεων με κύρια την συνεργασία Ερυθρού Σταυρού με την Ερυθρά Ημισέληνο.

Μεθοδολογία

Για την επίτευξη των ανωτέρω στόχων η ελληνική πλευρά θα πρέπει να κινηθεί διπλωματικά με συναντήσεις σε πολλαπλά επίπεδα για την μεταφορά του μηνύματος στην άλλη πλευρά, καθιστώντας σαφές ότι το πρόβλημα δεν υφίσταται μόνον μεταξύ των λαθρομεταναστών και της ελληνικής πολιτείας αλλά είναι ζήτημα αφενός διμερές μεταξύ του ελληνικού κράτους και τη χώρας προέλευσης, αφετέρου μεταξύ της ΕΕ και της χώρας προέλευσης.

Σε αυτό το πλαίσιο θα πρέπει να επιδιωχθεί η υπογραφή Μνημονίου Συνεργασίας και κατόπιν πιο εξειδικευμένων κειμένων διακρατικής συνεργασίας για την αντιμετώπιση της λαθρομετανάστευσης. Η επισημοποίηση σε διπλωματικό διμερές επίπεδο αυτής της συνεργασίας θα αναδείξει τον μείζονα χαρακτήρα του προβλήματος σε διεθνές επίπεδο, προλειαίνοντας το έδαφος για πιο συστηματική συνεργασία ανάμεσα στις δύο πλευρές και την μεταφορά του ζητήματος σε διεθνείς οργανισμούς. Η τελευταία

διαδικασία θα είναι απαραίτητη σε περίπτωση άρνησης της χώρας προέλευσης να συνεργασθεί στο προαναφερθέν πλαίσιο.

Από την πλευρά της η Αθήνα πρέπει να διεκδικήσει την πολιτική στήριξη της ΕΕ πριν και κατά την διάρκεια των διμερών συνομιλιών. Παρά την απουσία άσκησης ενιαίας εξωτερικής πολιτικής της ΕΕ είναι απαραίτητη η ενίσχυση της ανάδειξης της προτεινόμενης δραστηριότητας από την ελληνική πλευρά στα θεσμικά όργανα της ΕΕ με σκοπό την διασφάλιση της στήριξης της ΕΕ στην ελληνική προσπάθεια. Με αυτό τον τρόπο θα επιτευχθεί η άσκηση μεγαλύτερης πολιτικής πίεσης προς την χώρα προέλευσης για ουσιαστική συνεργασία.

Εν γένει η λαθρομετανάστευση αποτελεί σημείο διακρατικής συνεργασίας σε επίπεδο πολιτικής και πολιτιστικής διπλωματίας. Ο ανθρωπιστικός χαρακτήρας του προβλήματος καθιστά επιτακτική την ανάγκη επίλυσης του σε διακρατικό επίπεδο. Το εν λόγω ανθρωπιστικό πρόβλημα έχει προεκτάσεις γεωπολιτικής και εσωτερικής ασφάλειας για την Ελλάδα και την ΕΕ. Αν και η αντιμετώπιση του εν λόγω ζητήματος έχει σημειώσει βήματα προόδου έως τώρα, είναι ακόμη ανεπαρκής. Ο περαιτέρω συντονισμός και σύσφιξη των διακρατικών σχέσεων για την αντιμετώπιση κοινών προκλήσεων αποτελεί βήμα προς την σωστή κατεύθυνση.